

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με δεδομένη την οικολογική κρίση, την ακραία ανισότητα της κατανομής των πόρων μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών, την αδυναμία να συνεχίσει το σύστημα τη σημερινή του πορεία, το απαιτούμενο είναι μια νέα δυναμική πραγματικότητα που η σημασία της δεν μπορεί να συγκριθεί με τίποτε άλλο στο παρελθόν. Αναφέρομαι σε μια πραγματικότητα που θα έβαζε στο κέντρο της ζωής του ανθρώπου σημασίες άλλες από την αύξηση της παραγωγής και της **κατανάλωσης** και στόχους ζωής διαφορετικούς, για τους οποίους οι άνθρωποι θα μπορούσαν να πουν πως αξίζουν τον κόπο.

Αυτό θα απαιτούσε, φυσικά, μια **αναδιοργάνωση** των κοινωνικών θεσμών, των εργασιακών, των οικονομικών, των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων. Ένας τέτοιος προσανατολισμός, όμως, απέχει ανυπολόγιστα από τα όσα σκέπτονται και, ίσως, από τα όσα ποθούν οι άνθρωποι σήμερα. Αυτή είναι η μεγάλη δυσκολία που πρέπει να αντιμετωπίσουμε.

Θα έπρεπε, σκέπτομαι, να θέλουμε μια κοινωνία στην οποία οι οικονομικές αξίες θα έχουν παύσει να κατέχουν **κεντρική** θέση, όπου η οικονομία θα έχει ξαναμπει στη θέση της, δηλαδή θα έχει γίνει ένα απλό μέσο του ανθρώπινου βίου και όχι ύστατος σκοπός, στην οποία, επομένως, θα έχουμε παραιτηθεί από την τρελή κούρσα προς μια συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση. Αυτό δεν είναι απλώς αναγκαίο, για να αποφύγουμε την τελεσίδικη καταστροφή του γήινου περιβάλλοντος. Είναι αναγκαίο κυρίως, για να βγούμε από την ψυχική και ηθική εξαθλίωση των σύγχρονων ανθρώπων.

Θα έπρεπε, ακόμα, από εδώ και εμπρός οι άνθρωποι (μιλάω για τις πλούσιες χώρες) να **δεχτούν** ένα αξιοπρεπές αλλά λιτό βιοτικό επίπεδο και να παραιτηθούν από την ιδέα ότι ο κεντρικός στόχος της ζωής τους είναι να αυξάνεται η κατανάλωσή τους κατά 2 με 3% το χρόνο. Για να το δεχτούν αυτό, θα έπρεπε κάτι άλλο να δίνει νόημα στη ζωή τους. Αυτό το άλλο είναι η ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων.

Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μιαν άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου· μιαν αληθινή δημοκρατία που θα συνεπαγόταν τη **συμμετοχή** όλων στη λήψη των αποφάσεων· μιαν άλλη οργάνωση παιδείας, ώστε να διαπλάθονται πολίτες ικανοί «να άρχουν και να άρχονται βάσει των νόμων» σύμφωνα με τη θαυμάσια έκφραση του Αριστοτέλη.

Εννοείται ότι όλα αυτά θέτουν τεράστια προβλήματα. Προβλήματα μεγάλης δυσκολίας που όμως, κατά τη γνώμη μου, μπορούν να λυθούν, με την προϋπόθεση ότι η πλειονότητα των ανθρώπων και των ικανοτήτων τους θα κινητοποιηθεί για τη δημιουργία λύσεων, αντί να προβληματίζεται για το πότε θα μπορέσει να αποκτήσει τρισδιάστατη τηλεόραση. Αυτά είναι τα καθήκοντα που έχουμε μπροστά μας και η τραγωδία της εποχής μας είναι ότι η ανθρωπότητα δεν νοιάζεται γι' αυτά. Πόσον καιρό ακόμα η ανθρωπότητα θα κατατρύχεται από τις ματαιότητες και τις ψευδαισθήσεις που ονομάζουμε εμπορεύματα; Μια καταστροφή οποιουδήποτε είδους - οικολογική για παράδειγμα - θα προκαλέσει άραγε μια βίαιη αφύπνιση ή μήπως την εμφάνιση αυταρχικών ή ολοκληρωτικών καθεστώτων; Κανείς δεν μπορεί να απαντήσει σε τέτοιου είδους ερωτήματα.

Εκείνο, πάντως, που μπορούμε να πούμε, είναι ότι όλοι όσοι έχουν συνείδηση του σοβαρού χαρακτήρα των ζητημάτων πρέπει να προσπαθήσουν να μιλήσουν, να ασκήσουν κριτική σ' αυτή την ξέφρενη πορεία προς την άβυσσο, να ξυπνήσουν τη συνείδηση των συμπολιτών τους.

(Κορνήλιος Καστοριάδης, «Η Άνοδος της Ασημαντότητας», Διασκευή)

- A.** Να γράψετε στο τετράδιό σας μια περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις). **Μονάδες 25**
- B1.** Να αναπτύξετε με 80-100 λέξεις το νόημα της παρακάτω άποψης του συγγραφέα: «**Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μian άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου.**» **Μονάδες 10**
- B2.** Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **κατανάλωσης, αναδιοργάνωση, κεντρική, δεχτούν, συμμετοχή.** **Μονάδες 5**
- B3.** Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του κειμένου; Να δώσετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση. **Μονάδες 5**
- B4.** Τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση των ερωτήσεων στην προτελευταία παράγραφο του κειμένου; **Μονάδες 5**
- Γ.** Ως μέλος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του Λυκείου σου εκπροσωπείς τους συμμαθητές σου σε μια εκδήλωση της περιοχής σου που έχει ως θέμα το φυσικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Να διαμορφώσεις μια εισήγηση με την οποία θα παρουσιάσεις τις επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον προτείνοντας και τρόπους αντιμετώπισής τους. (500-600 λέξεις). **Μονάδες 50**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ 2003

Α. Περίληψη

Σύμφωνα με τον συγγραφέα ο σύγχρονος κόσμος διέρχεται βαθύτατη κρίση σε όλους τους τομείς, καθώς επίκεντρο της ζωής του είναι η παραγωγή και η κατανάλωση υλικών αγαθών. Αλλαγή αυτής της κατάστασης θα σήμαινε αναδιάρθρωση όλων των θεσμών, κάτι το οποίο αντιστέκεται στις επιθυμίες του σύγχρονου ανθρώπου. Ο τελευταίος θα έπρεπε να επιδιώκει μια κοινωνία όπου ο πλούτος θα ήταν μέσο ζωής, όχι αυτοσκοπός, ώστε ν'αποφευχθεί τόσο η οικολογική καταστροφή όσο και η ηθική κατάπτωση του.

Η εγκατάλειψη της υπερκατανάλωσης –ειδικά από τις πλούσιες χώρες –είναι αναγκαία αλλά καθίσταται εφικτή μοναχά αν το κέντρο βάρους μετατοπιστεί από τα «σκουπιδοπροϊόντα» στον «άνθρωπο».

Μια τέτοια μετατόπιση, με τη σειρά της, προϋποθέτει επαναπροσδιορισμό των αρχών στο χώρο της εργασίας, της παιδείας και της λειτουργίας της Δημοκρατίας. Σοβαρές οι δυσκολίες αλλά εφικτή και η λύση αν ο άνθρωπος αποδεσμευτεί από τη ματαιοδοξία της ύλης και κινητοποιηθεί για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων τρόπων αντιμετώπισης του προβλήματος. Η αρχή οφείλει να γίνει από τους ήδη συνειδητοποιημένους οι οποίοι είναι ανάγκη να αφυπνίσουν τους συνανθρώπους τους διατρανώνοντας αλήθειες.

B1. Η εργασία αποτελεί σημαντικό παράγοντα αυτοπραγμάτωσης του ανθρώπου. Ωστόσο, σήμερα αντιμετωπίζεται κατά κύριο λόγο σαν αγγαρεία στα πλαίσια της οποίας ο άνθρωπος καταπιέζεται και δεν είναι σε θέση να αναπτύξει ουσιαστικά το δυναμικό και τη δημιουργικότητά του. Οι ρίζες αυτής της κατάστασης θα πρέπει να αναζητηθούν στις υλιστικές αξίες της εποχής, οι οποίες καθιστούν τον άνθρωπο «κυνηγό» του κέρδους, με αποτέλεσμα η εργασία να αντιμετωπίζεται κυρίως χρησιμοθηρικά.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα, ωστόσο, το πρόβλημα μπορεί να μετριαστεί ξεκινώντας αντίστροφοι – δηλαδή, αν η εργασία δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να ανακαλύπτει τις δυνάμεις του, να αξιοποιεί το δυναμικό του, να αισθάνεται ηθική ικανοποίηση και εσωτερική πληρότητα, τότε υπάρχει ελπίδα ο σύγχρονος άνθρωπος να πάψει να αναζητά την «πλήρωση» του ψυχικού του κενού στον άκρατο υλισμό, κοινώς στα «σκουπιδοπροϊόντα», καθώς θα βιώνει ψύγματα εσωτερικής ολοκλήρωσης μέσα από την εργασία του.

B2. **κατανάλωσης:** παραγωγής
αναδιοργάνωση: αποσυντονισμός, αποσύνθεση
κεντρική: δευτερεύουσα
δεχτούν: απορρίψουν, αρνηθούν
συμμετοχή: αποχή, αποστασιοποίηση

B3. Τρόποι πειθούς

4^η παράγραφος

-Επίκληση στη λογική

Μέσο: Τεκμήριο → αποτέλεσμα έρευνας –στατιστικά στοιχεία

π.χ. «... και να παραιτηθούν από την ιδέα...

να αυξάνεται η κατανάλωση τους κατά 2 με 3% το χρόνο»

-Επίκληση στο συναίσθημα και συγχρόνως στο ήθος του δέκτη

π.χ. «Αυτό το άλλο η ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων»

5^η παράγραφος

-Επίκληση στη λογική του δέκτη

Μέσο: Τεκμήριο → επίκληση στην αυθεντία π.χ. «...μιαν άλλη οργάνωση παιδείας, ... σύμφωνα με τη θαυμάσια έκφραση του Αριστοτέλη»

- Επίκληση στο συναίσθημα και συγχρόνως στο ήθος του δέκτη

π.χ. «... μίαν αληθινή δημοκρατία ... τη συμμετοχή όλων στη λήψη των αποφάσεων»

B4. Με τη χρήση των ερωτημάτων ο συγγραφέας επιδιώκει:

- να τονίσει τη σοβαρότητα και επικινδυνότητα της υπάρχουσας κατάστασης που περιγράφει
- να διεγείρει τον προβληματισμό έως και την ανησυχία –αγωνία του αναγνώστη, ώστε αυτός να ευαισθητοποιηθεί πάνω στα ζητήματα αυτά
- να αφυπνίσει συνειδήσεις με απώτερο στόχο να κινητοποιήσει τον άνθρωπο προς την κατεύθυνση της δραστηκής και άμεσης αντιμετώπισης της τραγωδίας που ο ίδιος έχει δημιουργήσει

Επιπλέον, σε επίπεδο εκφραστικό κατορθώνει να δώσει αμεσότητα και ζωντάνια στο λόγο του.

Γ. Ελεύθερη ανάπτυξη

Εισαγωγή

Αγαπητό ακροατήριε,

Χαίρομαι ιδιαίτερα που μου δίνεται η δυνατότητα να μιλήσω πάνω σ'ένα θέμα που ίσως αποτελεί και τη «λυδία λίθο» στην σύγχυση και την κρίση που μας τρίζουν σήμερα την ανθρωπότητα. Πρόκειται για την τυφλή προσκόλληση στον υλισμό, για την αναζήτηση της επιτυχίας και της ευτυχίας εκ μέρους του ανθρώπου στην υπερκατανάλωση, κατάσταση που πλήττει τόσο τον ίδιο όσο και τη Φύση.

Κύριο μέρος

-Επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον άνθρωπο και στο φυσικό περιβάλλον

- Δημιουργείται στο άτομο άγχος για την απόκτηση όλο και περισσότερων υλικών αγαθών. **Ως άμεσο αποτέλεσμα της αγχώδους κατάστασης είναι η δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων.** Οι νευρώσεις, η ζήλια και ο φθόνος φωλιάζουν στην ψυχή του. Πολλές φορές δημιουργούνται και συμπλέγματα κατωτερότητας σε άτομα που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ισάριθμα με άλλους καταναλωτικά αγαθά.
- **Η νοοτροπία του "έχειν" και όχι του "είναι"** δεν ευνοεί την επιδίωξη υψηλών στόχων. Τα πνευματικά ενδιαφέροντα αφήνουν αδιάφορο και ασυγκίνητο το άτομο που εγκολπώθηκε (= υιοθέτησε, ασπάστηκε) το όραμα της καταναλωτικής "ευτυχίας". Το **"είμαι ό,τι φαίνομαι"** και το **"καταναλώνω, άρα υπάρχω"** αποτελούν γι' αυτό πρωταρχικά αξιώματα της ζωής του.
- Η καταναλωτική μανία δεν ευνοεί την κοινωνικοποίηση του ατόμου. Η πρόσβαση από το "εγώ" στο "εμείς" δυσχεραίνεται, γιατί οι σχέσεις γίνονται υπολογιστικές. Ο καταναλωτικός τύπος ανθρώπου **δε δημιουργεί φιλίες, αλλά συντροφίες (γνωριμίες) από τις οποίες θα μπορέσει να αποκομίσει υλικά οφέλη.**
- Τα άτομα **αδιαφορούν για τις ηθικές αξίες.** Η ειλικρίνεια, η ανθρωπιά, η δικαιοσύνη, η ανιδιοτέλεια και γενικά οι ηθικές ευαισθησίες θεωρούνται

ξεπερασμένες πρακτικές. Τη θέση τους παίρνει ο ψυχρός κυνισμός, η αλαζονεία, η καταστρατήγηση του ανθρώπου και η αντιμετώπισή του ως μέσου για εκμετάλλευση. Εύκολα μπορούμε να αντιληφθούμε πως το άτομο αυτό δεν θα μπορέσει να αποκτήσει ποτέ την ηθική και ψυχολογική του ελευθερία.

- **Ο μανιώδης καταναλωτής είναι αδύνατο να συνειδητοποιήσει την έννοια του μέτρου.** Η υπερβολή είναι το χαρακτηριστικό του. Η απληστία και η καταναλωτική βουλιμία είναι τα γνωρίσματά του.
- **Εκμηδενίζεται ο ελεύθερος χρόνος,** γιατί σπαταλιέται στην εξοικονόμηση χρημάτων για απόκτηση υλικών αγαθών. Οι άνθρωποι απασχολούνται σε περισσότερες από μία εργασίες, για να καλύψουν, τις περισσότερες φορές, πλαστές ανάγκες. Είναι φυσικό πως δεν απομένει χρόνος για άλλες δημιουργικές ενασχολήσεις.
- **Η εργασία αντιμετωπίζεται χρησιμοθηρικά και μόνο.** Έχει πια πάψει να αποτελεί μέσο δημιουργικής έκφρασης και η κοινωνική της διάσταση έχει εκμηδενιστεί. Δεν ασκείται με "μεράκι" και ο εργαζόμενος την αντιμετωπίζει μόνο από το ύψος των αποδοχών. Ο χαρακτήρας αυτός της εργασίας οδηγεί στην αλλοτρίωση, στην πλήξη, στην ανία, στη σωματική και στην ψυχική εξουθένωση.
- Η υπερκατανάλωση γίνεται βιοθεωρία, η οποία οδηγεί στη μονοδιάστατη αντίληψη της ζωής, **στον υλικό ευδαιμονισμό που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας.** Συχνά οι υπερκαταναλωτές, μην έχοντας ευρύτερους προβληματισμούς, μαζοποιούνται, χειραγωγούνται και ετεροκαθορίζονται.
- **Δεν πετυχαίνεται η κοινωνική πρόοδος,** γιατί τα άτομα, έχοντας ως κύρια επιδίωξη την υπερκατανάλωση, αδιαφορούν και αποστασιοποιούνται από τα κοινωνικά προβλήματα. Οι μανιώδεις καταναλωτές δεν διακρίνονται για την συνεργασία, την κοινή προσπάθεια και **την αντίληψη της προώθησης του κοινωνικού συμφέροντος έναντι του ατομικού.** Η νοοτροπία τους αυτή έχει ως συνέπεια την αδιαφορία για τα κοινωνικά δρώμενα.
- **Παράλληλη είναι η αδιαφορία τους και για το πολιτικό "γίγνεσθαι" της χώρας τους.** Είναι πολύ δύσκολο στο άτομο που ζει για να καταναλώνει να ενυπάρχουν πολιτικά ιδεώδη και πολιτικοί προβληματισμοί. Γι' αυτό πολλές φορές διαπιστώνουμε πως κοινωνίες που χαρακτηρίζονται για τον καταναλωτισμό τους συχνά γίνονται **θύματα της προπαγάνδας.**
- **Οι παραδοσιακές αξίες αμφισβητούνται και τα ιδανικά του παρελθόντος θεωρούνται ξεπερασμένα.** Η καταναλωτική μανία απαιτεί υλικά αγαθά και όχι πνευματικές και ηθικές αξίες. Η νοοτροπία αυτή οδηγεί και στην **ξενομανία,** που έχει φοβερές συνέπειες για την κοινωνία μας.
- **Επέρχεται αύξηση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.** Τόσο η επιθυμία της απόκτησης καταναλωτικών αγαθών, όσο και ο κορεσμός οδηγούν στη βία, στο έγκλημα, στον αλκοολισμό, στην πορνεία, στην περιθωριοποίηση και στα ναρκωτικά.
- **Η τάση υπερκατανάλωσης έχει ως συνέπεια την υπερπαραγωγή,** που με τη σειρά της οδηγεί στη μείωση των φυσικών πόρων με ανυπολόγιστες συνέπειες για τον πλανήτη μας.
- **Δημιουργούνται οικολογικά προβλήματα,** όπως η μόλυνση και ρύπανση του περιβάλλοντος και άλλα συναφή προβλήματα

-**Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων που έχουν προκύψει**

- Το οικογενειακό περιβάλλον με το παράδειγμά του να διαμορφώνει στα νεαρά άτομα ορθή αντίληψη για τα υλικά αγαθά. Να τα οδηγεί στη συνειδητοποίηση των πρωτογενών και δευτερογενών αναγκών.

- Ανθρωπιστική παιδεία, ώστε να γίνεται αντιληπτή η έννοια του "ευ ζην". Τα άτομα να αποκτούν ουσιαστική καλλιέργεια, για να μπορούν να ιεραρχούν ορθά τις προτεραιότητες της ζωής.
- Το άτομο να ασκεί αυτοκριτική και αυτοέλεγχο, να αυτοπειθαρχεί και να υποτάσσει τις παράλογες επιθυμίες στις επιταγές της λογικής. Μ' αυτόν τον τρόπο θα ικανοποιεί τις ουσιαστικές ανάγκες και θα αποφεύγει την "παγίδα" της δημιουργίας των πλαστών αναγκών.
- Να επαναπροσδιοριστούν οι αξίες και το άτομο να αποβάλλει την απληστία. Να συνειδητοποιήσει πως η στάση του "είναι" και όχι του "έχειν" είναι ορθή στάση ζωής. Επιβάλλεται να ιεραρχήσει τις ανάγκες του και οι σκοποί καθώς και οι προτεραιότητες της ζωής να είναι πιο πέρα και πιο πάνω από το πεδίο της κατανάλωσης. Αυτό θα επιτευχθεί, αν το άτομο συνειδητοποιήσει πως η ποιότητα ζωής και η ευτυχία του δεν συμβαδίζουν κατ' ανάγκη με την πληθώρα των υλικών και μόνο αγαθών.
- Να γίνει συνείδηση στον άνθρωπο πως αποκτά διαστάσεις όχι από την ποσότητα των υλικών αγαθών, αλλά από την ποιότητα της ζωής του, το ήθος και την ανθρωπιά του. Μόνο έτσι θα αποβάλει τη μονοδιάστατη αντίληψη για τη ζωή και θα γίνει σεμνός, ταπεινός, συνάνθρωπος.
- Να διαθέτει περισσότερο ελεύθερο χρόνο για τη σύναψη ορθών διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και για την πνευματική και ηθική συγκρότηση.
- Να ασχολείται με την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και να λαβαίνει μέρος στο πολιτικό "γίγνεσθαι". Αυτές οι ενέργειες θα συντελέσουν στην αποσύνδεσή του από τον καταναλωτισμό και θα τον καταξιώσουν ως άνθρωπο και ως πολίτη.
- Να αγωνίζεται καθημερινά για την κατάκτηση της εσωτερικής ελευθερίας του. Ελεύθερος είναι αυτός που μπορεί και επιλέγει και δεν "φέρεται και "άγεται" από τις σκοτεινές επιθυμίες και τα πάθη. Εξάλλου, σύμφωνα με ένα σύγχρονο διανοητή, "Όσο περισσότερο κανείς καταναλώνει, τόσο λιγότερο ελεύθερος είναι".

Κλείσιμο

Ύστερα απ' όλα όσα προαναφέρθηκαν προβάλλει επιτακτική η ανάγκη να αναζητήσει πλέον ο άνθρωπος διέξοδο στο αδιέξοδό του «μέσα» του κι όχι σε πράγματα έξω απ' αυτόν.

Σας ευχαριστώ πολύ για την υπομονή και το ενδιαφέρον σας. Ελπίζω να λάβετε σοβαρά υπόψη όσα ακούσατε και κυρίως εύχομαι μ' αυτόν τον τρόπο να συνέβαλα κι εγώ -έστω και λίγο - στη χάραξη της πορείας για τη μετάβαση σ' έναν κόσμο ριζικά καινούριο.

Σας ευχαριστώ πολύ